

ZAKONSKI I STATUTARNI ZASTUPNICI PRIVREDNIH SUBJEKATA

REZIME: Privredni subjekti su pravna lica (osim preduzetnika) i kao takva ne mogu direktno istupati u pravnom prometu, radi realizacije svoje delatnosti iz osnivačkih akata, već to mogu samo preko svojih zastupnika. Oni nemaju pravno relevantnu volju. Zato privredni subjekt može stupati u pravne odnose samo preko fizičkih lica. Pravni poslovi koje preduzmu fizička lica kao organi društva (direktor, prokuristi) proizvode dejstva prema društvu koga zastupaju, a ne prema tim licima. Zastupanje nastaje na osnovu zakona, akta nadležnog organa ili izjave volje zastupanog. Prema odredbama člana 84, stav 2, Zakona o obligacionim odnosima ovlašćenje za zastupanje zasniva se na: 1. zakonu, 2. opštem aktu pravnog lica, 3. aktu nadležnog organa ili na 4. izjavi volje zastupanog (punomoćje).

U radu su obrađeni zastupanje i zastupnici privrednih subjekata na osnovu zakona i opšteg akta pravnog lica i to pitanja ko su zastupnici privrednih subjekata na osnovu zakona i opšteg akta, njihova ovlašćenja i dužnosti, odgovornost za prekoračenje ovlašćenja.

Ključne reči: zastupanje, zakonski zastupnik, statutarni zastupnik, direktor.

Uvod

Privredni subjekti su pravna ili fizička lica koja obavljaju delatnost proizvodnje i/ili prometa robe i/ili vršenja usluga na tržištu radi sticanja dobiti i koja su registrovana u Registru.¹

Privredni subjekti su pravna lica (osim preduzetnika) i kao takva ne mogu direktno istupati u pravnom prometu, radi realizacije svoje delatnosti

* docent, Poslovni fakultet Valjevo, Univerzitet "Singidunum" Beograd,
e-mail: vmarkovic@singidunum.ac.rs

¹ Zakon o registraciji privrednih subjekata, *Sl. glasnik RS*, broj 55/04, 61/05, član 2, stav 1, tačka 2

iz osnivačkih akata, već to mogu samo preko svojih zastupnika.² Oni nemaju pravno relevantnu volju. Zato privredni subjekt može stupati u pravne odnose samo preko fizičkih lica.³

Sva fizička lica su pravni subjekti, a neka od njih su pored toga i privredni subjekti.

Putem zastupanja privredna društva i ostali privredni subjekti preuzimaju obaveze u pravnom prometu. Zastupnik istupa u ime i za račun privrednog subjekta, te su time preuzeta prava i obaveze iz zaključenih pravnih poslova putem zastupanja prava i obaveze tog privrednog subjekta.

Privredna društva zastupa uprava društva po samom zakonu, individualno ili kolektivno, zavisno od vrste društva.⁴

Pojam i ovlašćena zakonskih i statutarinih zastupnika

Zakonski zastupnici društva u smislu Zakona o privrednim društvima su lica koja su tim zakonom kao takva određena za svaki pojedini oblik društva.

Zakonski zastupnik društva može biti fizičko lice ili društvo registrovano u Republici Srbiji.

Društvo mora imati najmanje jednog zakonskog zastupnika koji je fizičko lice.

Društvo koje ima funkciju zakonskog zastupnika, tu funkciju vrši preko svog zakonskog zastupnika koji je fizičko lice ili fizičkog lica koje je za to ovlašćeno posebnim punomoćjem izdatim u pisanoj formi. I ovi zakonski zastupnici registruju se u skladu sa zakonom o registraciji.⁵

Ako osnivačkim ili internim aktom nije drugačije određeno i upisano u Registar privrednih subjekata, privredna društva zastupaju neposredno na osnovu zakona: ortačko društvo – svaki ortak samostalno,⁶ komanditno

² „Pravno lice, po prirodi stvari, ne može neposredno preduzimati ne pravne, ni faktičke radnje, već to mogu činiti samo fizička lica ovlašćena da ih preduzmu u ime i za račun pravnog lica. Pravni i ekonomski efekti tako preduzetih radnji se reflektuju u imovini pravnog lica. „Iz rešenja Višeg trgovinskog suda, Pž. 727/09 od 07.05.2009. godine, *ParagrafLex*.

³ Vidi Jankovec, I., (2004). Privredno pravo, Beograd, Privredni savetnik AD Beograd i Organizacija za pravnu edukaciju i kulturu prava Proiuris, str.14, 15. Babić, I., (2001). Direktor kao zakonski zastupnik preduzeća. *Pravo i privreda* (5–8), str. 139.

⁴ U Zakonu o trgovačkim društvima Makedonije, *Sl. vesnik RM*, broj 28/04, 84/05, 25/07, 87/08, 42/10, 48/10, čiji se tekst propisa može videti na: www.pravo.org.mk/documentDetail.php?id=110 (06.06.2012.), posebno su regulisani zakonski zastpnici, zastupnici po punomoćju i punomoćnici po zaposlenju. Članovi 65, 66 i 67.

⁵ Vidi Zakon o privrednim društvima, *Sl. glasnik RS*, broj 36/11, 99/11, član 31.

⁶ „Svaki ortak je ovlašćen da samostalno zastupa društvo, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno” Zakon o privrednim društvima, *Sl. glasnik RS*, broj 36/11, 99/11, član 111, stav 1.

društvo – komplementari samostalno,⁷ društvo s ograničenom odgovornošću – direktor ili više direktora⁸ i akcionarsko društvo – izvršni direktori ili generalni direktor.⁹

Prema Zakonu o privrednim društvima društvo s ograničenom odgovornošću ima jednog ili više direktora koji su zakonski zastupnici društva. Broj direktora određuje se osnivačkim aktom ili odlukom skupštine. Ako osnivačkim aktom ili odlukom skupštine nije određen broj direktora, društvo ima jednog direktora (član 218, Zakona o privrednim društvima). Znači direktor zastupa društvo *ex lege* (kod ortačkog društva to mogu biti svi ortaci, kod komanditnog društva svi komplementari, a kod društva s ograničenom odgovornošću i akcionarskog društva jedan ili više direktora). Ovo zakonsko zastupničko ovlaštenje direktora proizilazi iz samog statusa direktora, koji se u zastupničkim poslovima pojavljuje kao sastavni deo tog društva, kao njegov organ, izražavajući volju tog društva (deluje ne kao alter ego tog društva nego kao njegov ego).¹⁰

Osnivačkim ili drugim aktom društva kao zastupnici se mogu odrediti i druga lica. To su statutarni zastupnici koji se u tom svojstvu obavezno registruju.¹¹ Registraciji podležu i sva eventualna ograničenja na zastupanje.

⁷ „Komplementari imaju status ortaka ortačkog društva”, član 126. stav 2. ZPD, „Komanditori ne mogu voditi poslove društva niti ga zastupati”, Zakon o privrednim društvima, *Sl. glasnik RS*, broj 36/11, 99/11, član 131, stav 2.

⁸ „Društvo ima jednog ili više direktora koji su zakonski zastupnici društva”, Zakon o privrednim društvima, *Sl. glasnik RS*, broj 36/11, 99/11, član 218, stav 1.

⁹ „Izvršni direktori vode poslove društva i zakonski su zastupnici društva, osim ako je statutom određeno da samo pojedini izvršni direktori zastupaju društvo”, Zakon o privrednim društvima, *Sl. glasnik RS*, broj 36/11, 99/11, član 388, stav 1, i „Direktori mogu imenovati jednog od izvršnih direktora ovlašćenih za zastupanje društva za generalnog direktora društva”, član 389, stav 1.

¹⁰ Vasiljević, M., (2008). Kompanijsko i trgovinsko pravo, Beograd, Službeni glasnik, str. 37, Vasiljević, M., (1999). Privredna društva – domaće i uporedno pravo, Beograd, Udruženje pravika u privredi Jugoslavije, str. 67. Prema Zakonu o trgovačkim društvima Hrvatske, *Narodne novine*, br. 111/93, 34/99, 121/99, 118/03, 146/08, 137/09, ovlašćenje za zastupanje trgovačkog društva po zakonu imaju lica koja su za pojedini oblik tog društva određene odredbama toga zakona, član 41. Uprava zastupa društvo. U tome je ovlašćena poduzimati sve pravne radnje zastupanja u poslovima, pred sudom i drugim organima vlasti. Ako se uprava sastoji od više osoba, a statutom se drugačije ne odredi, članovi uprave ovlašćeni su zastupati društvo samo skupno. Za očitovanje volje prema društvu dovoljno je da je ona očitovana prema jednome članu uprave, član 241, stav 1 i 2. (2012, jun 6). Preuzeto sa <http://narodne-novine.nn.hr>. Slično rešenje usvaja i član 23 u vezi člana 275, Zakona o privrednim društvima Federacija BiH, *Sl. novine FBiH*, br. 23/99, 45/00, 2/02, 28/03. (2012, jun 06). Preuzeto sa: <http://www.fbihvlada.gov.ba/bosanski/zakoni/1999/zakoni/zakon%20o%20privrednim%20društvima.htm>

¹¹ Osim zakonskih zastupnika, zastupnici društva u smislu ovog zakona su i lica koja su aktom ili odlukom nadležnog organa društva ovlašćena da zastupaju društvo i kao takva registrovana u skladu sa zakonom o registraciji, član 32, Zakona o privrednim društvima.

Kod statutarnog zastupništva funkciju zastupnika društva, pored organa određenih zakonom, vrše i određeni drugi radnici društva.¹² Zakon o privrednim društvima, po mom mišljenju, pogrešno uz zakonske zastupnike stavlja u zagradi naziv „statutarni zastupnici” pri čemu ih izjednačava. Pojmu statutarnog zastupnika odgovara institut „ostalih zastupnika” propisan članom 32, Zakona o privrednim društvima: Osim zakonskih zastupnika, zastupnici društva su i lica koja su aktom ili odlukom nadležnog organa društva ovlašćena da zastupaju društvo i kao takva registrovana u skladu sa zakonom o registraciji.¹³

Reč je o statutarnim zastupnicima društva, određenim ne *ad personam*, već s obzirom na radno mesto, te poslove i zadatke koji se po tom osnovu obavljaju. Određivanje statutarних zastupnika nije nužnost, ali se često pokazuje potrebnim radi veće specijalizacije zastupničkih poslova. Ukoliko se radi o više statutarних zastupnika, pored direktora, onda je opštim aktom potrebno razgraničiti njihova zastupnička ovlašćenja i to upisati u registar, radi eventualnog dejstva prema trećim licima. U svakom slučaju, ako se radi o više statutarних zastupnika potrebno je odrediti koji će zakonski zastupnik vršiti njihovu koordinaciju, kao i da li će oni vršiti odvojeno ili zajedno zastupnička ovlašćenja, ukoliko u vezi toga nije ništa upisano u registar.

Zastupnik privrednog društva dužan je prema privrednom društvu da poštuje sva ograničenja ovlašćenja na zastupanje utvrđena osnivačkim aktom, ugovorom ortaka ili članova društva, statutom ili odlukom nadležnog organa društva.

Po Zakonu o privrednim društvima zastupnik (*ex lege* ili na osnovu osnivačkog akta) ovlašćen je da u ime privrednog društva (ili preduzetnika)¹⁴, a u granicama svojih ovlašćenja, zaključuje ugovore i vrši druge pravne radnje, kao i da zastupa društvo pred sudovima i drugim organima. Konstitutivnim aktima privrednog društva (ili preduzetnika) ili posebnim odlukama organa društva ovlašćenja zastupnika mogu se ograničiti na:

- 1) zaključivanje određenih ugovora (po vrsti ili vrednosti),
- 2) vršenje određenih pravnih radnji i
- 3) zaključivanje ugovora i vršenje drugih pravnih radnji samo uz saglasnost organa upravljanja.¹⁵

¹² Marković, V., (2011). Zastupanje privrednih subjekata u parničnom postupku, *Pravo – teorija i praksa* (10–12), str. 72.

¹³ Vidi Marković, V., (2012). Zastupanje i zastupnici privrednih subjekata, Beograd, Poslovni biro, str. 61.

¹⁴ Vidi Stanković G., (2012). Zastupanje preduzetnika u parničnom postupku, *Pravo – teorija i praksa* 34 (4–6), str. 1–12.

¹⁵ Vasiljević, M., (2006). Komentar Zakona o privrednim društvima, Beograd, JP Službeni glasnik, str. 109.

Postavlja se pitanje punovažnosti pravnog posla zaključenog izvan okvira ograničenja zastupnika. Zakon o obligacionim odnosima propisuje da kad zastupnik prekorači granice ovlašćenja, zastupani je u obavezi samo ukoliko odobri prekoračenje.¹⁶

Zakon o privrednim društvima propisuje potpuno suprotno pravilo: prema trećim licima ograničenja ovlašćenja zastupnika nemaju pravno dejstvo (pa iako su objavljena). Izuzetno, ograničenja ovlašćenja zastupnika u vidu obaveznog supotpisa mogu se isticati prema trećim licima ako su registrovana u skladu sa zakonom o registraciji (član 33, Zakona o privrednim društvima), dok se neregistrovana interna ograničenja ne bi ni u kom slučaju mogla isticati prema trećim licima.

Praktično postoje dva pravna režima: režim koji važi za zastupnike i prokuriste po Zakonu o privrednim društvima (sistem nedejstva ograničenja ovlašćenja iz akata društva ili preduzetnika prema trećim licima, osim delom kod ograničenja ovlašćenja u vidu obaveznog supotpisa koja su objavljena i sistem punovažnosti pravnog posla za privredno društvo i preduzetnika) i režim iz Zakona o obligacionim odnosima za zastupnike i punomoćnike, osim prokuriste (sistem dejstva prekoračenja ograničenja ovlašćenja iz akata društva ili preduzetnika i sistem nepunovažnosti pravnog posla s trećim licem, osim u slučaju ratihabicije).¹⁷ Ovakvo rešenje nije dobro za pravnu sigurnost i mišljenja sam da u tom smislu treba uskladiti zakonske propise.¹⁸

Članovi uprave moraju voditi poslove društva sa pažnjom dobrog i saveznog privrednika i čuvati poslovnu tajnu društva.¹⁹ Mera za pažnju koju mora pokazati član uprave jeste način kako bi postupao samostalni rukovodilac društva koji je svestan svojih dužnosti i koji ne upravlja svojim poslovanjem,

¹⁶ Zakon o obligacionim odnosima, *Službeni list SFRJ*, br. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89, *Službeni list SRJ*, br. 31/93, (22/99, 23/99, 35/99, 44/99), član 87 i 55.

¹⁷ Vasiljević, M., op. cit. str. 111.

¹⁸ Nacrt Zakona o privrednim društvima davao je dve alternative. Po prvoj: Ograničenja ovlašćenja zakonskog zastupnika ne mogu se isticati prema trećim licima. Izuzetno od prethodnog stava ograničenja ovlašćenja zakonskih zastupnika u vidu supotpisa mogu se isticati prema trećim licima ako su registrovana u skladu sa zakonom o registraciji. Po drugoj alternativni: Ograničenja ovlašćenja zakonskog zastupnika koja nisu registrovana ne mogu se isticati prema trećim licima. Ograničenja ovlašćenja zastupnika koja su registrovana u skladu sa zakonom o registraciji mogu se isticati prema trećim licima. Prihvaćena je prva alternativa i s tim u vezi treba navedeni princip uneti i u nacrt Građanskog zakonika Srbije.

¹⁹ Tako i po Zakonu o preduzećima Engleske iz 2006. godine direktori imaju obavezu da postupaju sa razumnom brigom, veštinom i marljivošću i da promovišu uspeh kompanije što znači da direktor mora da postupi na način na koji on smatra, u dobroj meri, da će najverovatnije promovisati uspeh preduzeća u korist članova društva u celini. Vidi Cameron, E., *Directors' Duties*, (2010. januar 05). Preuzeto sa: <http://www.mablaw.com>

nego tuđim sredstvima onako kako to čini lice kome je poverena briga o tuđim imovinskim interesima. Pritom se traži najmanje prosečna mera ponašanja u struci određena objektivnim merilima.²⁰

Posebne dužnosti prema društvu

Osnovne dužnosti koje zakonski i statutarni zastupnici duguju društvu a kojima je njihovo delovanje ograničeno ili usmereno su: dužnost pažnje,²¹ dužnost prijavljivanja poslova i radnji u kojima postoji lični interes, dužnost izbegavanja sukoba interesa, dužnost čuvanja poslovne tajne, dužnost poštovanja zabrane konkurencije.²²

Fiducijarne dužnosti su skup pravila ugovorne prirode koja se primenjuju za slučaj da nema drugačijeg sporazuma a koja prati široko postavljeno ovlašćenje da se upravlja tuđom imovinom.²³

Postoji više slučajeva povrede fiducijarne dužnosti koje se često pominju u zakonodavstvu i teoriji: a) ugovor sa samim sobom (Self Dealing; the No-Conflict Rule), b) sopstveno korišćenje korporacijskih šansi (the

²⁰ Vidi: Barbić, J., (2006). Odgovornost za štetu, Zagreb, Ing. biro, str. 86. Po Zakonu o društvu sa ograničenom odgovornošću Nemačke (GmbHG) generalni direktor ima široko diskreciono pravo da je ono što preduzima u najboljem interesu društva. Generalni direktor može, dakle, prihvatiti određene rizike i da ne znači da će biti odmah odgovoran ako rezultat tog rizika bude štetan po društvo. Međutim, ako je generalni direktor prihvatio rizik onda se mora držati propisanih principa upravljanja rizikom, a posebno da se njegove odluke pravilno pripreme, primene i prati izvršenje istih. Vidi Körner, M., Duisberg A., Directors' duties in Germany, 07.09.07. (2010. jul 05). Preuzeto sa http://www.twobirds.com/English/.../directors_duties_Germany.aspx

²¹ Tako i sudska praksa: „Ne može se na zabluđu pozivati onaj ko se pri zaključenju ugovora nije ponašao sa pažnjom koja se u prometu očekuje, pa preduzeće ne može tražiti poništaj ugovora navodeći da je njegov direktor potpisao ugovor koji prethodno nije pročitao, što ukazuje da prilikom zaključenja ugovora nije postupio sa pažnjom koja se od direktora očekuje, a to je da pročitao tekst koji potpisuje i overava pečatom. „Iz presude Višeg trgovinskog suda u Beogradu, Pž. 3951/98 od 05.11.1998. godine, www.sudskapraksa.com.

²² Zakon o privrednim društvima Engleske iz 2006. godine u čl. 170 – 181, propisuje sedam opštih dužnosti direktora: dužnost da deluje u okviru svojih ovlašćenja, dužnost promovisanja uspeha kompanije, dužnost da vrši nezavisnu procenu, dužnost postupanja sa razumnom brigom, veštinom i marljivošću, obavezu izbegavanja sukoba interesa, obavezu neprihvatanja koristi od trećih lica i dužnost obaveštavanja o nameri zaključenja pravnih poslova sa kompanijom, vidi Sykes, A., Companies act – directors duties, (2011. jun 23). Preuzeto sa http://www.bytestart.co.uk/content/legal/35_2/companies-act-directors-duties.shtml. O dužnostima direktora u SAD i Nemačkoj videti Baums, T., Skot K., Corporate governance in USA and Germany, (2011. oktobar 24) Preuzeto sa: http://www.ilf-frankfurt.de/uploads/media/ILF_WP_016.pdf i Baums, T., Personal Liabilities of Company Directors in German Law, (2011. Oktobar 24). Preuzeto sa: http://www.jura.uni-frankfurt.de/ifawz1/baums/Bilder_und_Daten/Arbeitspapiere/a0696.pdf

²³ Vidi Vujisić, D., (2009). Dužnosti direktora – u zakonodavstvu, poslovnoj i sudskoj praksi, *Pravo i privreda* (1–4), str. 186.

No-Profit Rule), v) prisvajanje imovine društva, g) koristi od trećih lica iz poslova povezanih sa kompanijom, d) indirektna koristi preko povezanih u svim pomenutim situacijama, đ) nekonkurencija društvu, e) postugovorne dužnosti.²⁴

Pored Zakona o privrednim društvima značajnu ulogu u promovisanju modernih rešenja ima Kodeks korporativnog upravljanja²⁵ koji je donela Privredna komora Srbije.²⁶

Dužnost pažnje se najčešće definiše kao postupanje razumne i oprezne osobe.²⁷

Dužnosti članova borda direktora predstavljaju obligaciju sredstva koristeći se apstraktnim standardom razumnog i pažljivog čoveka – dobrog privrednika.²⁸

Najvažnije pitanje kod dužnosti pažnje jeste njena sadržina – pitanje koji se standard ponašanja zahteva da bi dužnost bila ispunjena. Da li je to standard razumne i prosečno pažljive osobe ili razumne i naročito pažljive osobe ili samo razumne osobe. Većinsko stanovište u uporednom pravu predstavlja standard prosečno oprezne osobe.²⁹

²⁴ Vidi Spirić, M., (2010). Pravilo poslovne procene, *Pravo i privreda* (4–6), str. 192. Takođe, Kodeks korporativnog upravljanja *Sl. glasnik RS*, broj 1/06 u članu 114. propisuje da „upravni odbor ima fiducijarnu dužnost prema društvu i svim akcionarima, uključujući i manjinske akcionare.

²⁵ *Sl. glasnik RS*, broj 1/06

²⁶ Vidi više u Dukić-Mijatović, M., (2011). Korporativno upravljanje i kompanijsko pravo Republike Srbije, *Pravo – teorija i praksa* (1–3), str. 15–22.

²⁷ Standard dužnost pažnje (*duty of care*) uređen je i u Model korporacijskom zakonu SAD kojim je propisano da svaki direktor (član upravnog odbora/borda direktora) u obavljanju svojih zadataka treba da postupa u dobroj veri, na način za koji smatra da je u najboljem interesu korporacije. Kada ima potrebne podatke za donošenje odluka treba da obavlja svoje dužnosti sa pažnjom koju bi lice u sličnom položaju normalno smatralo adekvatnim u sličnim okolnostima. Direktor koji ne poseduje znanje ili saznanje može se pouzdati u postupanje, odnosno informacije, mišljenja, izveštaje, ili izjave, uključujući i finansijske izveštaje i druge finansijske podatke koje su pripremili ili prezentirali rukovodioci ili zaposleni u društvu koje direktor smatra pouzdanim i kompetentnim u funkcijama koje obavljaju. Takođe i englesko pravo razvilo je načelo dužne pažnje i umeća (*duty of care and skill*). Direktor mora postupati sa znanjem, umećem i iskustvom koji se mogu razumno očekivati od lica koje obavlja funkciju koju vrši direktor kompanije, kao i opštim znanjem, umećem i iskustvom koji se mogu razumno očekivati od lica koje obavlja funkciju koju vrši direktor kompanije. Vidi više u Vujisić, D., (2009). Dužnosti direktora – u zakonodavstvu, poslovnoj i sudskoj praksi, *Pravo i privreda* (1–4), str. 193.

²⁸ Vasiljević, M., (2007). Korporativno upravljanje – pravni aspekti, Beograd, Pravni fakultet u Beogradu, str. 155–156.

²⁹ Spirić, M., op.cit. str. 193. Pri tome treba napomenuti da postoje razlozi zbog kojih direktori ne treba da duguju dužnost profesionalne pažnje koja se zahteva od ostalih profesionalaca i koja je po prirodi zahtevnija (kao kod advokata).

Zakon o privrednim društvima u članu 63 koji nosi naslov „Dužnost pažnje”, propisuje obavezu lica koja imaju dužnost prema privrednom društvu da izvršavaju svoje poslove savesno, sa pažnjom dobrog privrednika, u razumnom uverenju da deluju u najboljem interesu privrednog društva. Pod pažnjom dobrog privrednika podrazumeva se stepen pažnje sa kojom bi postupalo razumno pažljivo lice koje bi posedovalo znanje, veštine i iskustvo koje bi se osnovano moglo očekivati za obavljanje te dužnosti u društvu. Ako lica koja imaju dužnost prema društvu poseduju određena specifična znanja, veštine ili iskustvo, prilikom ocene stepena pažnje uzeće se u obzir i ta znanja, veštine i iskustvo. Propisuje se i obaveza navedenih lica da svoju procenu zasnivaju na informacijama i mišljenjima lica stručnih za odgovarajuće oblasti za koje veruju da su u tom pogledu savesna i kompetentna.³⁰ U stavu 3. istog člana se kaže da lice koje postupa u skladu sa stavom 1 i 2 nije odgovorno za štetu koja iz takve procene nastane za privredno društvo.³¹

Dužnost prijavljivanja poslova i radnji u kojima postoji lični interes.
Lica koja imaju dužnost prema društvu dužni su da odbor direktora, odnosno nadzorni odbor ako je upravljanje društvom dvodomno obaveste o postojanju ličnog interesa (ili interesa sa njim povezanog lica) u pravnom poslu koji društvo zaključuje, odnosno pravnoj radnji koju društvo preduzima. U slučaju da društvo ima jednog direktora obaveštenje se upućuje skupštini, odnosno nadzornom odboru ako je upravljanje društvom dvodomno.

Smatraće se da postoji lični interes u slučaju:

- 1) zaključivanja pravnog posla između društva i zastupnika (ili sa njim povezanog lica) ili
- 2) pravne radnje (preduzimanje radnji u sudskim i drugim postupcima, odricanje od prava i slično) koju društvo preduzima prema zastupnicima društva (ili prema sa njim povezanim licem) ili
- 3) zaključivanja pravnog posla između društva i trećeg lica, odnosno preduzimanja pravne radnje društva prema trećem licu, ako je to treće lice sa njim (ili sa njim povezanim licem) u finansijskom odnosu

³⁰ Tako i u italijanskom privrednom pravu direktor više ne treba da zna sve već je obavezan da reaguje „na informisan način”. Odbori i direktori su pod strožijom dužnošću jer imaju obavezu da traže specifične profesionalne savete u određenim okolnostima i da dopune nedostatak specifične dubine znanja po određenom pitanju. Vidi Italian corporate Law: A Directors Manual, Article by Francesco Portolano and Federica Peres, (2010. jun 29). Preuzeto sa: <http://www.mondaq.com/article.asp?articleid=62452>. Tako i po Zakonu o preduzećima Engleske iz 2006. godine direktor ima obavezu da vrši nezavisno prosuđivanje. Vidi Cameron, E., Directors’ Duties, 05.01.2010. (2010. jul 01) Preuzeto sa: <http://www.mablaw.com>

³¹ Više o ovome vidi u: Vasiljević, M., (2009). Korporativno upravljanje i agencijski problemi, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, (2), str. 5–28.

i ako se može očekivati da postojanje tog odnosa utiče na njegovo postupanje ili

- 4) zaključivanje pravnog posla, odnosno preduzimanja pravne radnje društva iz koje treće lice ima ekonomski interes, ako je to treće lice sa njim (ili sa njim povezanim licem) u finansijskom odnosu i ako se može očekivati da postojanje tog odnosa utiče na njegovo postupanje.³²

U navedenim slučajevima preduzimanje pravnih radnji odobrava se, ako drugačija većina nije određena osnivačkim aktom, odnosno statutom:

- 1) u slučaju ortačkog društva, odnosno komanditnog društva, većinom glasova svih ortaka, odnosno komplementara koji nemaju lični interes,

- 2) u slučaju društva s ograničenom odgovornošću, ako postoji lični interes direktora, običnom većinom glasova svih članova društva, odnosno od strane nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno, a ako postoji lični interes člana nadzornog odbora, odnosno člana društva, običnom većinom glasova svih članova društva koji nemaju lični interes, odnosno običnom većinom glasova svih članova nadzornog odbora koji nemaju lični interes,

- 3) u slučaju akcionarskog društva, ako postoji lični interes direktora, običnom većinom glasova svih direktora koji nemaju lični interes, odnosno od strane nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno, a ako postoji lični interes člana nadzornog odbora, običnom većinom glasova svih članova nadzornog odbora koji nemaju lični interes. Ako u ovom slučaju usled broja članova odbora direktora koji nemaju lični interes u predmetnom poslu ne postoji kvorum za glasanje, ili ako se zbog jednake podele glasova članova odbora direktora, odnosno nadzornog odbora odluka ne može doneti, predmetni posao odobrava skupština običnom većinom glasova prisutnih akcionara koji nemaju lični interes u tom poslu. Osnivačkim aktom, odnosno statutom se može odrediti da odobrenje daje skupština. Ako odbor direktora, odnosno nadzorni odbor odobri pravni posao u kome postoji lični interes, o tome se obaveštava skupština na prvoj narednoj sednici. U obaveštenju skupštini mora se navesti detaljan opis pravnog posla, kao i priroda i obim ličnog interesa.

Odobrenje pravnih radnji nije potrebno u slučaju:

- 1) postojanja ličnog interesa jedinog člana društva,
- 2) postojanja ličnog interesa svih članova društva,
- 3) upisa, odnosno kupovine udela, odnosno akcija po osnovu prava prečeg upisa, odnosno prava preče kupovine članova društva,

³² Vidi Zakon o privrednim društvima, član 65.

- 4) pribavljanja sopstvenih udela, odnosno akcija od strane društva, ako se to pribavljanje vrši u skladu sa odredbama ovog zakona koje se odnose na sopstvene udele, odnosno akcije ili zakona kojim se uređuje tržište kapitala.³³

Dužnost izbegavanja sukoba interesa. Lica iz člana 61. Zakona ne mogu da u svom interesu ili u interesu sa njima povezanih lica:

- 1) koriste imovinu društva,
- 2) koriste informacije do kojih su došli u tom svojstvu, a koje inače nisu javno dostupne,
- 3) zloupotrebe svoj položaj u društvu,
- 4) koriste mogućnosti za zaključenje poslova koje se ukaže društvu.

Dužnost izbegavanja sukoba interesa postoji nezavisno od toga da li je društvo bilo u mogućnosti da iskoristi imovinu, informacije ili zaključi navedene poslove.³⁴

Izuzetno od navedenog lica koja imaju dužnost prema društvu mogu postupiti suprotno zabranama (osim zloupotrebe položaja) ako pribave prethodno ili naknadno odobrenje lica ili organa u skladu sa članom 66, Zakona.³⁵

Dužnost čuvanja poslovne tajne. Lica iz člana 61, Zakona, kao i lica zaposlena u društvu, dužna su da čuvaju poslovnu tajnu društva i to i nakon prestanka tog svojstva, u periodu od dve godine od dana prestanka tog svojstva.

³³ Vidi Zakon o privrednim društvima, član 66

³⁴ Vidi Zakon o privrednim društvima, član 69, Zaključenje pravnog posla ili preduzimanje radnje u slučaju postojanja ličnog interesa predstavlja krivično delo propisano članom 582, Zakona o privrednim društvima i glasi: Ako lice iz člana 61, ovog zakona, koje ima posebnu dužnost prema društvu ne prijavi društvu pravni posao ili radnju u kojoj ima lični interes, odnosno od tog društva ne pribavi odobrenje pravnog posla ili radnje u slučaju postojanja ličnog interesa iz člana 66, ovog zakona, u nameri da to društvo zaključi ugovor ili preduzme radnju u kojoj će pretrpeti štetu, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine. Ako je usled izvršenja dela iz stava 1, ovog člana društvo pretrpelo štetu koja prelazi iznos od deset miliona dinara, učinilac će se kazniti zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom. Uz kaznu zatvora sud može učiniocu izreći zabranu obavljanja funkcije, odnosno poziva u skladu sa Krivičnim zakonikom.

³⁵ Povreda dužnosti izbegavanja sukoba interesa predstavlja krivično delo predviđeno članom 583, Zakona o privrednim društvima: Ako lice iz člana 61, ovog zakona, koje ima posebnu dužnost prema društvu, povredi dužnost izbegavanja sukoba interesa iz člana 69, ovog zakona, u nameri pribavljanja za sebe ili drugoga imovinske koristi, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine. Ako je usled izvršenja dela iz stava 1, ovog člana društvo pretrpelo štetu koja prelazi iznos od deset miliona dinara, učinilac će se kazniti zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom. Uz kaznu zatvora sud može učiniocu izreći zabranu obavljanja funkcije, odnosno poziva u skladu sa Krivičnim zakonikom.

Osnivačkim aktom, statutom, odlukom društva ili ugovorom zaključenim sa tim licem može se predvideti da taj period bude duži, ali ne duži od pet godina.

Poslovna tajna je podatak čije bi saopštavanje trećem licu moglo naneti štetu društvu, kao i podatak koji ima ili može imati ekonomsku vrednost zato što nije opšte poznat, niti je lako dostupan trećim licima koja bi njegovim korišćenjem ili saopštavanjem mogla ostvariti ekonomsku korist i koji je od strane društva zaštićen odgovarajućim merama u cilju čuvanja njegove tajnosti.

Poslovna tajna je i podatak koji je zakonom, drugim propisom ili aktom društva određen kao poslovna tajna.³⁶

Podaci koji se smatraju poslovnom tajnom mogu biti proizvodni, tehnički, tehnološki, finansijski ili komercijalni, studija, rezultat istraživanja, kao i dokument, formula, crtež, objekat, metod, postupak, obaveštenje ili uputstvo internog karaktera i slično.³⁷

Neće se smatrati povredom dužnosti čuvanja poslovne tajne saopštavanje podataka koji predstavljaju poslovnu tajnu ako je to saopštavanje:

- 1) obaveza propisana zakonom,
- 2) neophodno radi obavljanja poslova ili zaštite interesa društva,
- 3) učinjeno nadležnim organima ili javnosti isključivo u cilju ukazivanja na postojanje dela kažnjivog zakonom.³⁸

Društvo može podneti tužbu protiv lica koje povredi dužnost čuvanja poslovne tajne, kojom može tražiti:

- 1) naknadu štete,
- 2) isključenje tog lica kao člana društva, ako je to lice član društva,
- 3) raskid radnog odnosa za to lice, ako je to lice zaposleno u društvu.

Podnošenje tužbe ne isključuje i ne uslovljava mogućnost otkaza radnog odnosa u skladu sa zakonom kojim se uređuju radni odnosi.

Društvo je dužno da pruži potpunu zaštitu licu koje postupajući savesno u dobroj veri ukazuje nadležnim organima na postojanje informacije u cilju ukazivanja na postojanje dela kažnjivog zakonom.

Dužnost poštovanja zabrane konkurencije. Direktori, članovi nadzornog odbora, zastupnici i prokuristi ne mogu bez pribavljenog odobrenja:

³⁶ Zakonom o zaštiti poslovne tajne, *Službeni glasnik RS*, br. 72/2011 u članu 1, stav 2, propisano je: Informacijama koje se štite kao poslovna tajna u smislu ovog zakona smatraju se naročito: finansijski, ekonomski, poslovni, naučni, tehnički, tehnološki, proizvodni podaci, studije, testovi, rezultati istraživanja, uključujući i formulu, crtež, plan, projekat, prototip, kod, model, kompilaciju, program, metod, tehniku, postupak, obaveštenje ili uputstvo internog karaktera i slično, bez obzira na koji način su sačuvani ili kompilirani.

³⁷ Vidi Zakon o privrednim društvima, član 72

³⁸ Što znači prekršaja, privrednog prestupa ili krivičnog dela.

- 1) imati svojstvo ortaka i komplementara, člana društva s ograničenom odgovornošću koje poseduje značajno učešće u osnovnom kapitalu društva ili član društva s ograničenom odgovornošću koji je kontrolni član društva, akcionara koji poseduje značajno učešće u osnovnom kapitalu društva ili akcionar koji je kontrolni akcionar društva, direktora, člana nadzornog odbora, zastupnika i prokuriste u drugom društvu koje ima isti ili sličan predmet poslovanja (u daljem tekstu: konkurentsko društvo),
- 2) biti preduzetnik koji ima isti ili sličan predmet poslovanja,
- 3) biti zaposlen u konkurentskom društvu,
- 4) biti na drugi način angažovan u konkurentskom društvu,
- 5) biti član ili osnivač u drugom pravnom licu koje ima isti ili sličan predmet poslovanja.

Navedena zabrana se može osnivačkim aktom ili statutom proširiti i na druga lica, čime se ne može dirati u stečena prava tih lica.³⁹

Statutom Evropskog akcionarskog društva (SE) usvojenim 2001. godine predviđeno je za članove organa da su odgovorni za gubitak ili štetu koju je pretrpelo SE na osnovu njihove povrede zakonskih, statutarrih ili drugih obaveza koje su svojstvene njihovim dužnostima prema odredbama za akcionarska društva prava zemlje-članice u kojoj se nalazi registrovano sedište SE. Pravila o dužnostima i obavezama značajno detaljnije su predviđena u Statutu Evropskog zatvorenog društva (SPE) čiji je predlog objavljen tokom 2009. godine i očekuje se da uskoro bude usvojen. Bez obzira na izvor prava koji se primenjuje, predviđena su značajna pravila u odnosu na dužnosti i odgovornosti direktora. Pre svega, predviđena je dužnost postupanja u interesu društva i dužnost pažnje. Osim toga, izričita je obaveza direktora da izbegava situaciju u kojoj se osnovano može smatrati da je verovatan stvarni ili potencijalni konflikt između njegovih ličnih interesa i interesa SPE ili njegovih obaveza prema SPE i obaveza prema nekom drugom pravnom ili fizičkom licu (lični interes i sukob interesa).⁴⁰

³⁹ O odgovornosti direktora (uprave) privrednog društva za prevarno i nezakonito poslovanje vidi u Serjević, V., (2010). Kontrola zakonitosti poslovanja privrednog društva i lična odgovornost direktora (uprave) društva, *Pravo i privreda* (4–6), str. 171–188.

⁴⁰ Vidi Jevremović Petrović, T., (2010). Struktura organa u evropskim formama društava, *Pravo i privreda* (4–6), str. 86. i 107.

Odgovornost i prava zakonskih i statutarnih zastupnika

Zastupnik privrednog društva koji prekorači ovlašćenja odgovoran je za štetu koja se time prouzrokuje privrednom društvu ili trećem licu sa kojim je posao zaključen. Pored toga, povreda dužnosti zastupnika da postupa u skladu sa ograničenjima ovlašćenja za zastupanje Zakonom je propisano kao krivično delo tako da ako zastupnik društva povredi dužnost postupanja u skladu sa ograničenjima svojih ovlašćenja, koja su utvrđena aktima društva ili odlukama nadležnih organa društva iz člana 33, stav 1, Zakona, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.

Ako je usled izvršenja dela društvo pretrpelo štetu koja prelazi iznos od deset miliona dinara, učinilac će se kazniti zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

Uz kaznu zatvora sud može učinioocu izreći zabranu obavljanja funkcije, odnosno poziva u skladu sa Krivičnim zakonikom.⁴¹

Izuzetno ne odgovara za štetu ako je postupao u skladu sa odlukom nadležnog organa društva, odnosno ako su njihove radnje naknadno odobrene od strane tog organa.⁴²

Zastupnik društva, punomoćnik po zaposlenju i prokurista ne može bez posebnog ovlašćenja nastupati kao druga ugovorna strana i sa društvom zaključivati ugovore u svoje ime i za svoj račun, u svoje ime a za račun drugog lica, niti u ime i za račun drugog lica. Navedeno ovlašćenje daje se odlukom ortaka, komplementara, odnosno skupštine, osim ako je osnivačkim aktom, odnosno statutom drugačije određeno.

Ovo ograničenje ne primenjuje se na zakonskog zastupnika koji je istovremeno i jedini član društva.⁴³

Dužnost lojalnosti (fiducijarna dužnost) direktora postoji ne samo prema društvu, već i prema poveriocima.⁴⁴

Kako članovi uprave vode poslove društva na sopstvenu odgovornost i za štetu odgovaraju ličnom imovinom pojavila se potreba da se taj finansijski rizik gubitka njihove lične imovine osigura.

⁴¹ Vidi Zakon o privrednim društvima, član 584

⁴² Zakon o privrednim društvima, član 41

⁴³ Zakon o privrednim društvima, član 42, Za povrede svake od posebnih dužnosti prema društvu propisane su tužbe. Više o tome vidi u: Stanić, B., (2011). Tužbe po Zakonu o privrednim društvima, *Bilten Vrhovnog kasacionog suda Srbije* (3), str. 203–228.

⁴⁴ O nekim aspektima pravnog režima imovinske odgovornosti članova uprave i sigurnosti poverilaca u kompanijskom i stečajnom pravu vidi Vasiljević, M., (2010). Privreda i pravna odgovornost, *Pravo i privreda* (4–6), str. 36–40.

Osiguranje od odgovornosti uprave se može definisati kao osiguranje koje ima za predmet odgovornost direktora i članova uprave kompanije (akcionarskog društva) za štetu koju prouzrokuju trećim licima u vršenju svojih funkcija.⁴⁵

Kroz institut osiguranja od profesionalne odgovornosti ogleda se u velikoj meri javni interes, koji se sastoji u osiguranju od rizika koje nose sa sobom određene delatnosti i koje po svojoj prirodi predstavljaju opasnost većih razmera. Pored toga, javni interes se ogleda i u nastojanju da se spreči nastajanje štetnih događaja, prvenstveno kroz povećanu profesionalizaciju kao logičnu posledicu širenja objektivne odgovornosti za naknadu štete. S druge strane institut osiguranja od profesionalne odgovornosti štiti i ekonomsku sferu odgovornog lica koji je u položaju osiguranika pošto štetu ne nadoknađuje odgovorno lice, već to za njega, u okviru osigurane sume, čini osiguravajuće društvo.⁴⁶

U slučaju spora članovi uprave moraju dokazati da su u obavljanju svojih dužnosti postupali uredno i savesno. Oni nemaju obavezu naknade štete ako su delovali u skladu sa zakonitom odlukom skupštine. Bitno je da je odluka skupštine postojala pre nego što je preduzeta sporna radnja.⁴⁷ Članovi uprave se mogu osloboditi odgovornosti na osnovu i naknadno donesene odluke skupštine društva. Ako više članova uprave povredi svoje obaveze, njihova odgovornost je solidarna. Pitanje stepena krivice može biti relevantno jedino za eventualni regres među njima, koji se rešava po pravilima Zakona o obligacionim odnosima.⁴⁸

⁴⁵ Vidi Petrović Tomić, N., (2008). Osiguranje od odgovornosti direktora i članova uprave kompanija, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, 56 (2), str. 181–199.

⁴⁶ U 2006. godini nova zakonodavna vlast u Rumuniji uvrstila je osiguranje od odgovornosti članova uprave i nadzornih odbora u grupu obaveznih osiguranja. Rumunija je time postala prva zemlja članica Evropske unije s obaveznim osiguranjem od odgovornosti članova uprave i nadzornih odbora. Navedeno prema: Vojković, H., (2008). Osiguranje od odgovornosti članova uprava, nadzornih odbora i prokurista trgovačkih društava, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, (4), str. 1028.

⁴⁷ Prema Zakonu o preduzećima Engleske iz 2006. godine postoje određene vrste poslova između kompanije i njenih direktora koje moraju biti odobrene od strane akcionara kompanije. Ovi poslovi obuhvataju kredite direktorima i ugovore o uslugama koji se zaključuju sa trajanjem dužim od dve godine. Međutim, možda poslovi od najveće važnosti koji zahtevaju odobrenje akcionara predstavljaju transakcije „znatnom imovinom” koje su definisane kao dogovor između preduzeća i direktora preduzeća (ili lica povezanih sa direktorom) ili holding kompanije, vezan za ne-novčana sredstva koja a) prelaze 10% od vrednosti imovine preduzeća i vrede više od £ 5.000 ili b) vrede više od £ 100.000. Vidi Cameron, E., *Directors’ Duties*, 05.01.2010. (2010. jul 01) Preuzeto sa: <http://www.mablaw.com>. Tako i po Zakonu o društvu sa ograničenom odgovornošću Nemačke (GmbHG) kada članovi usvoje određene radnje i propuste, generalni direktor ne može biti odgovoran za te radnje i propuste. Körner M., Duisberg A. op. cit.

⁴⁸ Vidi više u Vojković, H., op. cit. str. 1025–1046

Pravni poslovi zastupnika privrednog društva izvan delatnosti društva navedenih u osnivačkom aktu, obavezuju društvo, osim ako ne dokaže da je treće lice znalo ili je prema okolnostima slučaja moglo znati da su ti poslovi izvan te delatnosti, s tim da objavljivanje samo po sebi nije dovoljan dokaz za to. Zakon o obligacionim odnosima propisuje da pravno lice može zaključivati ugovore u pravnom prometu u okviru svoje pravne sposobnosti.⁴⁹ Ovakvo rešenje znači da naše pravo prihvata stav o postojanju opšte pravne sposobnosti pravnog lica u skladu s prirodom privrednog subjekta, shodno kom i delatnost pravnog lica nije element njegove pravne sposobnosti. Za poslove izvan delatnosti privrednog subjekta sankcija je administrativnopravna (privredni prestup) a ne građanskopravna (ništavost ugovora).⁵⁰

Objavljeni podaci u vezi sa licima koja su ovlašćena da zastupaju društvo, obavezuju društvo i kada postoje nepravilnosti u njihovom izboru, a na to se mogu pozivati i treća lica ako društvo ne dokaže da su treća lica znala ili mogla znati za te nepravilnosti (član 6. Zakona o privrednim društvima).⁵¹ Tumačenjem te odredbe proizilazi da zaključeni obligacioni ugovori od strane u registar upisanog statutarnog zastupnika obavezuju društvo i u slučaju da se naknadno utvrdi ništavost upisa statutarnog zastupnika društva, osim u slučaju kad društvo dokaže nesavesnost trećeg lica.⁵²

Zakonski i statutarni zastupnici privrednih društava stiču to svojstvo donošenjem odluke nadležnog organa o imenovanju. Samo prvi upis lica ovlašćenog za zastupanje privrednog subjekta ima konstitutivni karakter, dok svi naredni upisi promene navedenog lica imaju samo deklaratoran karakter. Zato, od trenutka kada je imenovan novi zastupnik, odnosno novo lice ovlašćeno za zastupanje privrednog subjekta, prestaju sva ovlašćenja ranijem zastupniku bez obzira što još nije izvršen upis promene lica ovlašćenog za zastupanje u registru privrednih društava.⁵³

⁴⁹ Zakon o obligacionim odnosima, član 54, stav 1

⁵⁰ O tome i o pravilima engleskog prava „Constructive notice” i doktrini „ultra vires” vidi u: Vasiljević, M., Komentar Zakona o privrednim društvima, str. 114–118.

⁵¹ Iste odredbe sadrži i član 25, Zakona o privrednim društvima Republike Srpske, *Službeni glasnik Republike Srpske*, broj 127/08, (2012. jun 06). Preuzeto sa: <http://www.narodnaskupstinars.net/cyrl/?page=133&kat=10&vijest=2460>

⁵² Vidi odgovor utvrđen na sednici Odeljenja za privredne sporove Višeg trgovinskog suda od 5. i 25. oktobra i 7. i 14. novembra 2006. godine, *Pravni informator* 7–8/07, Intermex, Beograd.

⁵³ Vidi rešenje Višeg trgovinskog suda, Pž. 7390/2007(5) od 08.11.2007. godine. Takođe, „Svojstvo zakonskog zastupnika preduzeća ne stiče se upisom u sudski registar, već legitimnom odlukom o postavljenju donetom od strane upravnog odbora preduzeća.” Iz presude Vrhovnog suda Srbije, Prev. 663/00 od 17.10.2001. godine, *Privrednik* broj 138. Takođe, „Status zakonskog zastupnika preduzeća može imati samo lice koje je izabrano za direktora odlukom organa upravljanja preduzeća i samo tako izabrano lice je legitimni zakonski zastupnik preduzeća, bez obzira na to

U praksi se pojavljuju problemi oko imenovanja zastupnika (da li je zakonito sproveden postupak ili ne) i registracije. Napomenuću neke definisane stavove po tom pitanju.

Prvo, za podnošenje prijave za upis promene lica ovlašćenog za zastupanje subjekta upisa ovlašćeno je lice koje je imenovano odlukom legalnog organa upravljanja za zastupnika ili njegov punomoćnik, jer ovlašćenje za podnošenje prijave proizilazi iz odluke o imenovanju.⁵⁴

Pravosnažno rešenje o promeni lica ovlašćenog za zastupanje, u situaciji kada lice čiji je upis brisan iz sudskog registra neće dobrovoljno da izvrši primopredaju dužnosti, može se prinudno sprovesti po propisima Zakona o izvršenju i obezbeđenju, jer se rešenje o brisanju i upisu može upodobiti pravosnažnom rešenju o određivanju izvršenja.⁵⁵

Novi Zakon o privrednim društvima, za razliku od prethodnog, reguliše posebno potpisivanje privrednog društva kao što je to ranije činio i Zakon o preduzećima.⁵⁶ Svaki zastupnik društva i prokurista prilikom potpisivanja dokumenata u ime društva dužan je da uz svoj potpis navede svoju funkciju u društvu. Navođenje funkcije nije formalni uslov za validnost potpisanog dokumenta.⁵⁷

Zakonski i statutarri zastupnici su samim svojstvom zastupnika ovlašćeni i da potpisuju privredna društva. Lica ovlašćena za zastupanje ovlašćena su i za raspolaganje novčanim sredstvima, a ako se radi o drugim licima onda se deponovanje njihovih potpisa u bankama ima shvatiti kao davanje punomoćja tim licima za raspolaganje novčanim sredstvima, za šta se primenjuju pravila o punomoćju.⁵⁸

da li je odluka o njegovom postavljenju upisana u registar. „Iz presude Višeg trgovinskog suda, Pž. 2825/05 od 07.04.2005. godine, www.sudskapraksa.com. Tako i „Upis u registar direktora preduzeća – privrednog društva, kao i upis drugih zastupnika (član 50. Zakona o registraciji privrednih subjekata) je deklarativan, jer neko lice postaje direktor ili zastupnik odlukom privrednog društva, a ne odlukom i upisom Registra (ranije suda). „Odgovor utvrđen na savetovanju trgovinskih sudova” Vršac 2005 održanog 16. do 18. marta 2005. *Paragraf Press* br. 208.

⁵⁴ Pravno shvatanje utvrđeno na sednici Odeljenja za privredne sporove Višeg trgovinskog suda u Beogradu od 28. jula 1999. godine. Dostupno na: www.sudskapraksa.com, zato „Aktivnu legitimaciju za podnošenje žalbe protiv odluke donete u postupku upisa promene u registar privrednih subjekata ima samo podnosilac registracione prijave.” Iz presude Vrhovnog suda Srbije, U. 1784/07 od 28.05.2008. godine.

⁵⁵ Pravno shvatanje utvrđeno na navedenoj sednici Odeljenja za privredne sporove Višeg trgovinskog suda u Beogradu od 28. jula 1999. godine, Dpostupno na: www.sudskapraksa.com.

⁵⁶ Vidi Zakon o preduzećima, *Sl. list SRJ*, broj 29/96, 33/96, 29/97, 59/98 i 74/99, član 49

⁵⁷ Vidi Zakon o privrednim društvima, član 43

⁵⁸ Guverner Narodne banke Srbije, na osnovu člana 3 i 36, Zakona o platnom prometu, doneo je Odluku o uslovima i načinu otvaranja, vođenja i gašenja računa kod banke, *Sl. glasnik RS*, br. 33/05 i 25/09, kojom je u tački 5, propisano da se pri podnošenju zahteva za otvaranje računa

U teoriji ima stavova da interesi pravne sigurnosti nalažu da privredno društvo obavezuju i potpisi od neovlašćenog lica učinjeni na njegovim poslovnim papirima (memorandum), ako je treće lice savesno.⁵⁹ Međutim, to ne možemo prihvatiti jer je direktno suprotno odredbama člana 88, Zakona o obligacionim odnosima koji propisuje da ugovor koji neko lice zaključi kao punomoćnik u ime drugoga bez njegovog ovlašćenja obavezuje neovlašćeno zastupanog samo ako on ugovor naknadno odobri.

Smatram da i potpis na poslovnim papirima (memorandumu) neovlašćeno zastupanog privrednog društva koji je overen pečatom ne proizvodi pravno dejstvo. Takav stav je zauzela i sudska praksa.⁶⁰

Komercijalna pravna lica poseduju opštu pravnu sposobnost. Privredno društvo, kao i svako pravno lice, može zaključivati ugovore u pravnom prometu u okviru svoje pravne sposobnosti (član 54, Zakona o obligacionim odnosima). Ugovori zaključeni izvan okvira registrovane delatnosti su punovažni.⁶¹ Sankcija za ovakve poslove je administrativnopravna a ne građanskopravna. Društvo ima pretežnu delatnost, a može obavljati i sve druge delatnosti koje nisu zakonom zabranjene nezavisno od toga da li su određene osnivačkim aktom, odnosno statutom. Posebnim zakonom može se usloviti registracija ili obavljanje određene delatnosti izdavanjem prethodnog odobrenja, saglasnosti ili drugog akta nadležnog organa. A članom 585, stav 1, tačka 1, Zakona o

podnosi i karton deponovanih potpisa lica ovlašćenih za potpisivanje naloga (na obrascu – Karton deponovanih potpisa, koji je, kao Prilog 1, odštampan uz ovu odluku i njen je sastavni deo), radi raspolaganja sredstvima s računa – koji je potpisalo ovlašćeno lice iz rešenja o upisu u registar kod nadležnog organa i koji je overen pečatom, a kojim će se overavati instrumenti plaćanja

⁵⁹ Isković-Šurlan, (1961). Opšte uzanse za promet robe, Beograd, str. 30, navedeno prema Vasiljević, M., op.cit. str. 68.

⁶⁰ „Ugovor o narudžbini kompakt diska na kojem će se štampati podaci o firmi –potpisan na tipskom ugovoru (računu) od neovlašćenog lica, kada neovlašćeno zastupani nije dao odobrenje za naknadnu konvalidaciju ugovora – smatra se da nije zaključen u smislu člana 88, stav 1, Zakona o obligacionim odnosima. „Iz presude Višeg trgovinskog suda, Pž. broj 1159/04 od 10.03.2004. godine, *Paragraf Lex*. Tako i „U situaciji u kojoj je ugovor potpisan od lica koje nije zakonski zastupnik tuženog, niti je imalo ovlašćenje zakonskog zastupnika tuženog i nije izričito naknadno odobren od strane zakonskog zastupnika, isti ne proizvodi pravno dejstvo na osnovu člana 54. Zakona o obligacionim odnosima pa stoga stranke po osnovu takvog ugovora ne stupaju u međusobne poslovne odnose.” Iz rešenja Višeg trgovinskog suda, Pž. 2261/03 od 09.04.2003. godine, *Sudska praksa trgovinskih sudova – časopis za privredno pravo*, broj 2/03. str. 129. kao i „Ugovor zaključen i overen pečatom od strane neovlašćenog lica ne obavezuje tuženog.” Iz presude Višeg trgovinskog suda u Beogradu, Pž. broj 2310/02 od 03.07.2002. godine, *Paragraf Lex*, „Ukoliko je ugovor potpisalo neovlašćeno lice, takav ugovor ne obavezuje stranku i bez uticaja je na pravnu valjanost ugovora činjenica da je ugovor snabdeven pečatom te stranke.” Iz rešenja Višeg trgovinskog suda u Beogradu, Pž. broj 6859/01 od 05.04.2002. godine, *Sudska praksa trgovinskih sudova – časopis za privredno pravo*, broj 2/02, str. 68.

⁶¹ Više o tome Vasiljević, M., Privredna društva – domaće i uporedno pravo, str. 70, 71.

privrednim društvima je propisano da će se kazniti novčanom kaznom privredno društvo ako obavlja delatnost bez prethodnog odobrenja, saglasnosti ili drugog akta nadležnog organa, ako je isto kao uslov za obavljanje te delatnosti propisano posebnim zakonom (član 4, stav 2, ovog zakona).

Proizilazi da se u osnivačkom aktu privrednog društva ne moraju navesti sve delatnosti kojima će se društvo baviti već samo jedna pretežna delatnost. Zakon o registraciji privrednih subjekata propisuje da Registar sadrži podatke o šifri i pretežnoj delatnosti (član 6, Zakona). Tako i obrasci Agencije za privredne registre za osnivanje privrednih društava i promene podataka sadrže samo mesto za upis pretežne delatnosti a ne svih delatnosti predviđenih osnivačkim aktom. Iz ovog Zakona se zaključuje da privredno društvo ima najširu opštu pravnu sposobnost odnosno da može obavljati sve zakonom dozvoljene delatnosti⁶² bez posebnog navođenja svih delatnosti u osnivačkom aktu i da je dovoljno i u osnivačkom aktu navesti samo pretežnu delatnost.

Zakonski i statutarri zastupnici privrednih subjekata imaju pravo na naknadu za svoj rad koja se ugovora ugovorom o radu. Na primer, direktor ima pravo na naknadu za svoj rad, a može imati i pravo na stimulaciju putem dodele akcija.

Statutom, odlukom skupštine ili odlukom nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno određuju se naknada i stimulacija ili način njenog određivanja. Visina naknade i stimulacije može zavisiti od poslovnih rezultata društva, ali ta naknada ne može biti određena kao učešće u raspodeli dobiti društva. Stimulacija može biti određena i u akcijama, odnosno varijantima društva ili drugog društva koje je povezano sa društvom.

U javnom akcionarskom društvu naknada i stimulacija posebno se iskazuju u okviru godišnjih finansijskih izveštaja društva, a u delu u kojem je stimulacija bila određena u akcijama uz naznaku o vrsti, klasi, broju i nominalnoj vrednosti akcija, odnosno računovodstvenoj vrednosti kod akcija bez nominalne vrednosti, koje je direktor stekao, odnosno na čije sticanje ima pravo po tom osnovu.⁶³ Zakon predviđa mogućnost osnivanja komisije za naknade od odbora direktora javnog akcionarskog društva koja:

- 1) priprema nacrt odluke o politici naknada izvršnim direktorima;
- 2) daje predlog o iznosu i strukturi naknade za svakog pojedinog izvršnog direktora, kao i predlog naknade revizoru društva;
- 3) najmanje jednom godišnje sastavlja izveštaj za skupštinu društva o oceni iznosa i strukture naknada za svakog direktora;

⁶² Kako je i propisano Zakonom o privrednim društvima, članom 5

⁶³ Zakon o privrednim društvima, član 393

- 4) daje preporuke izvršnim direktorima o iznosu i strukturi naknada licima na rukovodećim mestima u društvu i obavlja druge poslove u vezi sa politikom naknada društva koje joj poveri odbor direktora.⁶⁴

Velisav Marković

Assistant professor, The Faculty of Business in Valjevo, The „Singidunum” University in Belgrade

Proxy of company attorney (based on law and company statute)

A b s t r a c t

Business entities are legal persons (other than the entrepreneur) and as such they cannot directly speak out in legal matters, in order to realize their activities in the incorporation documents, but only through their representatives. They do not have legally relevant will. Therefore, the undertaking may enter into legal relations only through natural persons. Legal activities undertaken by individuals as organs of a corporation (the director, procurator) shall take effect on the corporation represented, but not by those persons. Representation arises under the law, relevant authority act or by the will of the represented person. Under the provisions of Article 84 Paragraph 2 Law of Obligations, authorized representative is based on 1. Law, 2. the general act of a legal person, 3. the act of the body, 4. the statement of the represented person (proxy).

In this article explanations were given for representation as legal affair and legal representation of companies based on law and company regulations, particularly who undertakes legal affairs in behalf of companies (attorney) based on law and company regulations, what is the level of attorney proxy and obligation, responsibility for violation of given proxy.

Key words: representation, legal attorney, attorney by company statute, director.

⁶⁴ Zakon o privrednim društvima, član 413, U praksi je veoma bitno uskladiti način određivanja nagrada, njene vrste i visine sa interesima vlasnika. Više o tome vidi u: Jovanović, A., (2010). Regulacija menadžerske kompenzacije i preduzimanje rizika, *Pravo i privreda* (4–6), str. 84–95.

Literatura

1. Babić, I., (2001). Direktor kao zakonski zastupnik preduzeća, *Pravo i privreda* 38 (5–8), str. 138–148
2. Barbić, J., (2006). Odgovornost za štetu, Zagreb, Ing. biro
3. Baums, T., Skot K., Corporate governance in USA end Germany, (2011. oktobar 24) Preuzeto sa: http://www.ilf-frankfurt.de/uploads/media/ILF_WP_016.pdf
4. Baums, T., Personal Liabilities of Company Directors in German Law, (2011. Oktobar 24). Preuzeo sa: http://www.jura.uni-frankfurt.de/ifawz1/baums/Bilder_und_Daten/Arbeitspapiere/a0696.pdf
5. Cameron, E., Directors' Duties, 05.07.2010. (2010. Jul 01) Preuzeto sa: <http://www.mablaw.com>
6. Dabić, Lj., (2004). Likvidacija privrednih društava prema nacrtu Zakona o privrednim društvima, *Pravo i privreda* 41 (5–8), str. 659–670
7. Dukić-Mijatović, M., (2011). Korporativno upravljanje i kompanijsko pravo Republike Srbije, *Pravo – teorija i praksa* 28 (1–3), str. 15–22
8. Jankovec, I., (2004). Privredno pravo, Beograd, Privredni savetnik AD Beograd i Organizacija za pravnu edukaciju i kulturu prava „Proiuris”
9. Jevremović Petrović, T., (2010). Struktura organa u evropskim formama društava, *Pravo i privreda* 47 (4–6), str. 96–113
10. Jovanović, A., (2010). Regulacija menadžerske kompenzacije i preduzimanje rizika, *Pravo i privreda* 47 (4–6), str. 84–95
11. Körner M., Duisberg A., Directors' duties in Germany, 05.07.2010. (2010. Jul 05). Preuzeto sa: http://www.twobirds.com/English/.../directors_duties_Germany.aspx
12. Marković, V., (2011). Zastupanje privrednih subjekata u parničnom postupku, *Pravo – teorija i praksa* 28 (10–12), str. 67–84
13. Marković, V., (2012). Zastupanje i zastupnici privrednih subjekata, Beograd, Poslovni biro
14. Petrović Tomić, N., (2008). Osiguranje od odgovornosti direktora i članova uprave kompanija, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, 56 (2), str. 180–199
15. Portolano F., Peres F., Italian corporate Law: A Directors Manual, (2010. Jun 29), Preuzeto sa: <http://www.mondaq.com/article.asp?articleid=62452>
16. Sykes A., Companies act – directors duties, (2011. Jun 23). Preuzeto sa: http://www.bytestart.co.uk/content/legal/35_2/companies-act-directors-duties.shtml

17. Serjević, V., (2010). Kontrola zakonitosti poslovanja privrednog društva i lična odgovornost direktora (uprave) društva, *Pravo i privreda* 47 (4–6), str. 171–188
18. Spirić, M., (2010). Pravilo poslovne procene, *Pravo i privreda* 47 (4–6), str. 189–206
19. Stanić, B., (2011). Tužbe po Zakonu o privrednim društvima, *Bilten Vrhovnog kasacionog suda Srbije* (3), str. 203–228
20. Stanković G., (2012). Zastupanje preduzetnika u parničnom postupku, *Pravo – teorija i praksa* 34 (4–6), str. 1–12.
21. Vasiljević, M., (2008). Kompanijsko i trgovinsko pravo, Beograd, Službeni glasnik
22. Vasiljević, M., (1999). Privredna društva – domaće i uporedno pravo, Beograd, Udruženje pravika u privredi Jugoslavije
23. Vasiljević, M., (2006). Komentar Zakona o privrednim društvima, Beograd, JP Službeni glasnik
24. Vasiljević, M., (2007). Korporativno upravljanje – pravni aspekti, Beograd, Pravni fakultet
25. Vasiljević, M., (2009). Korporativno upravljanje i agencijski problemi, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu* 57 (2), str. 5–28
26. Vasiljević, M., (2010). Privreda i pravna odgovornost, *Pravo i privreda* 47 (4–6), str. 13–42
27. Vojković, H., (2008). Osiguranje od odgovornosti članova uprava, nadzornih odbora i prokurista trgovačkih društava, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 58 (4), str. 1025–1046
28. Vujisić D., (2009). Dužnosti direktora – u zakonodavstvu, poslovnoj i sudskoj praksi, *Pravo i privreda* 46 (1–4), str. 185–199
29. Zakon o preduzećima, *Sl. list SRJ*, broj 29/96, 33/96, 29/97, 59/98 i 74/99
30. Zakon o registraciji privrednih subjekata, *Sl. glasnik RS*, broj 55/04, 61/05
31. Zakon o trgovačkim društvima Makedonije, *Sl. vesnik RM*, broj 28/04, 84/05, 25/07, 87/08, 42/10, 48/10
32. Zakon o privrednim društvima, *Sl. glasnik RS*, broj 36/11, 99/11
33. Zakon o trgovačkim društvima Hrvatske, *Narodne novine*, br. 111/93, 34/99, 121/99, 118/03, 146/08, 137/09
34. Zakona o privrednim društvima Federacija BiH, *Sl. novine FBiH*, br. 23/99, 45/00, 2/02, 28/03
35. Zakon o obligacionim odnosima, *Službeni list SFRJ*, br. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89,
36. Zakon o obligacionim odnosima, *Službeni list SRJ*, br. 31/93, 22/99, 23/99, 35/99, 44/99

37. Zakonom o zaštiti poslovne tajne, *Službeni glasnik RS*, br. 72/2011
38. Zakon o privrednim društvima Republike Srpske, *Službeni glasnik Republike Srpske*, broj 127/08,
39. Kodeks korporativnog upravljanja *Sl. glasnik RS*, broj 1/06
40. Odluka o uslovima i načinu otvaranja, vođenja i gašenja računa kod banke, *Sl. glasnik RS*, br. 33/05 i 25/09